

Spor etter fisk, datamaskiner, ord og tid

Thomas Hylland Eriksen

I et par-tre år har jeg skrevet en månedlig spalte i *Magasinet*, Dagbladets lørdagsbilag. Tanken bak spalten er at samfunnsvitere skal bruke sine fagkunnskaper på andre måter enn de er vant til. Ideen er ... glimrende. Sjangeren er mini-essayet. Maksimumslengde er 5000 tegn. Det er vanskeligere å skrive kort enn langt, og jeg bruker nesten alltid like lang tid på å stryke som på å skrive. Her er noen spor. Jeg husker ikke nøyaktig når de stod på trykk, og derfor er listen alfabetisk og ikke kronologisk. Mer kommer når jeg får ryddet i harddiskene mine.

Oktober 2007
THE

Resirkulering

Noe er skjedd med søpla. Det er både blitt mer og mindre av den.

I mange år hadde jeg en venn som kom fra et katolsk land. Han var levende opptatt av alt som hadde å gjøre med norsk kultur, som han insisterte på å betrakte med antropologens eksotiserende blikk. En dag snakket vi om mat, og jeg nevnte det protestantiske prinsippet «Først det gamle brødet, så det nye brødet». Han trakk på skuldrene. Så jeg spurte ham hva de pleide å gjøre med matrester hjemme. Svaret var kort og presist. «Vi kaster.» Det fantes ganske sikkert andre, i samme bygård, som høytidelig sorterte middagsrestene i tomme isbokser og la dem i kjøleskapet. For så å kaste dem et par dager senere.

Nøysomme protestanter liker visstnok ikke å kaste. I så fall er det en stund siden flertallet av befolkningen i Norge var nøysomme protestanter. Vi kaster nå omtrent dobbelt så mye som vi gjorde for tyve år siden. Møblene som står i norske hjem veier dobbelt så mye som møblene vi hadde i 1990, og i år ligger vi an til å kaste omtrent like mye klær som vi *kjøpte* i 1980.

Likevel vokser ikke søppelbergene til himmels i vår del av verden. Det er slutt på tiden da alt fra matavfall til pappesker og ødelagte sofaer ble dumpet på en gigantisk fylling, prisgitt fete måker, rotter og barn på oppdagelsesferd. (En jevnaldrende kollega, som

vokste opp like ved Grønmo i Oslo, forteller at de pleide å sykle dit hver mandag for å hente forrige ukes Donald. Returlbladene ble nemlig dumpet samme sted hver gang.)

Noe er skjedd med søpla. Det er blitt mer og samtidig mindre av den. Sjøppelfyllingene er omdøpt til gjenvinningsstasjoner, og de ligner stadig mer på fabrikker. Forandringen kan også ses på dem som jobber i bransjen. Nattmannens virke på 1800-tallet var så uappetittelig og unevnelig at han måtte utføre sitt embete i smug, mens borgerne sov. I mesteparten av det 20. århundre lå søppeltømmere statusmessig på samme nivå som rallare og anleggsslusker. Nå er søppelhåndteringen nesten over natten blitt en del av miljøpolitikken, den moralsk mest uangripelige delen av samfunnslivet. Tre, glass, papir, plast og aluminium blir høytidelig sortert og gjenvunnet. Muntre reklameplakater kan nå fortelle at restavfallet blir til lys og varme. Det er dårlig nytt for rotter og måker, men kjærkommen føde for det som måtte være igjen av den protestantiske nøysomheten. For hvis den tomme zaloflasken kan bli til en flott fleecejakke, er det kanskje ikke så farlig med all emballasjen vi driver og kaster. Da blir kastingen nesten samfunnsnyttig. Når du bærer ukens aviser ut i papircontaineren, kan du gå rakrygget inn igjen, i visshet om at du har gitt et lite bidrag til den store nasjonale komposteringsdugnaden.

Sjøppelbransjen har fått et nytt liv, som en dynamisk, fremtidsrettet og ikke minst forskningsbasert virksomhet. Nå er det visst ikke mer enn 13% av plasten vi kaster som faktisk blir resirkulert, men for et par tiår siden var det null.

Før i tiden var man kvitt søpla når man kastet den. Nå risikerer man å få den tilbake, i form av en vindusvisker til bilen, en bok eller et blad, glassfliser til badet eller gulvbelegg til kjellerstuen. Gjenvinning er blitt et symbol på at kloden er liten, rund og en anelse forkjølet.

Av og til føler vi nok, selv om vi er prektige protestanter, at det resirkuleres for mye. Visse irriterende ideer og medieskapt nyheter kunne med fordel ha blitt henvist til historiens skraphaug, og likevel dukker de opp igjen og igjen, ofte i ny forkledning. Men dette er et unntak. Generelt resirkuleres det selvfølgelig for lite. For å vende tilbake til matrestene:

Det er stadig altfor få som har griser i bakgården; her har vi noe å lære av dem som bor i Melanesia og Manila. Men et av de største problemene er nattmannens -- eller rettere sagt, årsaken til at han måtte finne seg noe annet å gjøre. Kort sagt vannklosettet.

Det er kanskje unødvendig å gå i detalj, men faktum er at alle som kvitter seg med denne antikverte viktorianske innretningen, slår minst to fluer i én smekk. Hver gang du spyles ned, bruker du ti liter ferskvann i en verden med økende vannmangel, og det du spyles ned bidrar til forurensning i stedet for å gi næring til tomatplantene dine. Du kunne gjøre det samme med kroppens avfallsprodukter som med aviser og tomflasker. De kunne gjenvinnes.

Det blir sagt at hver munnfull luft du suger inn, inneholder minst ett molekyl som ble utåndet av Julius Cæsar, sekundet før han ble myrdet, idet han sa «Et tu, Brute». Hvis vi nå bare blir kvitt vannklosettet, kan dette bildet gjøres gjeldende for nye områder. Igjen uten at det er nødvendig å gå i detalj.